

**ВПЛИВ ПЕРСПЕКТИВНИХ ФУНГЦИДІВ НА СТІЙКІСТЬ ПОСАДКОВОГО
МАТЕРІАЛУ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ ТА ДУБА ЗВИЧАЙНОГО ДО КОМПЛЕКСУ
ХВОРОБ В УМОВАХ БАЗОВОГО РОЗСАДНИКА
ДП „МАЛИНСЬКЕ ЛГ”**

Левченко В. Б., Шульга І. В., к. с.- г. н., доценти

Постановка проблеми. Останнім часом проблема підвищення продуктивності лісів вирішується не лише селекційно-генетичними методами, внесенням добрив, але і застосуванням фітофармакологічних засобів захисту рослин - це природні або синтетичні сполуки, які в малих концентраціях здатні призводити до значних змін у рості та розвитку рослин. Потрапляючи в рослину, вони безпосередньо включаються в обмін речовин або чинять на нього певну дію. В результаті здійснюється спрямованість біохімічних процесів,

що призводить до підвищення рівня життєдіяльності рослини [3]. Новизна досліджень полягає у вивченні впливу фунгіцидів системної дії: Альто Супер, Дерозал, Фалькон на збудники кореневої гнилі, полягання сіянців, борошнистої роси, фузаріозу сосни звичайної та дуба звичайного в умовах Полісся України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основною метою обробки насіння є його доведення до стану, який би дозволив при висіванні в ґрунт швидко та дружно йому прорости, сформувати стійкість сіянців сосни звичайної до грибкових та бактеріальних хвороб і покращити їх ріст [1].

В літературі зустрічаються дані про фунгіністичні властивості антранілової кислоти і використання її як профілактичного заходу по боротьбі з фузаріозом *Fusarium spp.*, *Alternaria spp.*, та вплив розчину на схожість насіння сосни звичайної [2]. Відомо, що в результаті алелопатичної взаємодії з альфа амінокислотами зародка в процесі проростання насіння ацетилсаліцилова кислота у взаємодії з ендоспермом насінини утворює цілий ряд активних речовин: антибіотики, вітаміни, стимулятори росту тощо, які підвищують схожість на 10-25% [3].

Мета, завдання та методика досліджень. В процесі наших досліджень використовувались препарати фунгіцидної дії, а саме: альто-супер, дерозал, фалькон. Норма витрати препаратів 0,4-0,5 л/га. При обприскуванні рослини у розсадниках отримують максимальний захист в критичний період росту. Препарати зупиняють розвиток грибів, блокуючи біосинтез стеролів у мембрані клітини. Фунгіциди розбавляються водою, а не навпаки. Робоча рідина 10 л води + 6 мл препарату на 0,02 га. Строк дії препарату 30 днів.

Дослідження проводились на базовому розсаднику Малинського лісництва в кварталі 26, виділ 6, площа 0,9 га - посіви сосни звичайної; квартал 50, виділ 21, площа 0,6 га. Переважаючими ґрунтами дослідних ділянок є дерново-підзолитсі, середньо-суглинкові. Клімат помірний, але слід відмітити, що із кліматичних факторів, які негативно впливають на ріст і розвиток лісових насаджень, слід відзначити пізні весняні і ранні осінні заморозки, що згубно впливають на сходи і молоді пагони деревних порід, а також домінування навесні вітрів–суховіїв (західних і південно-західних напрямів), що негативно позначається на приживлюваності лісових культур.

Протягом вегетації проводили фенологічні спостереження за рослинами. При цьому оцінювали такі показники як схожість, кількість сіянців уражених виляганням; збереженість сіянців на кінець вегетаційного періоду. Обліки сходів проводили на 15-й, 20-й, 25-й та 30-й день.

Енергію проростання та схожість насіння вираховували за формулами 1.1, 1.2.

$$E = \frac{n_1}{N} \times 100 \quad (1.1); \quad C = \frac{n_2}{N} \times 100 \quad (1.2)$$

де: E – енергія проростання насіння, %;

C – схожість насіння, %;

n₁ – кількість насіння, пророслого на 7 день після висіву, шт.;

n₂ - кількість насіння, пророслого на 14 день після висіву, шт.;

N – загальна кількість висіяного насіння, шт.

Польові досліді було закладено в базовому розсаднику Малинського лісництва ДП „Малинське ЛГ”.

Обприскування проводили на 10-й день після появи сходів робочим розчином (III декада травня місяця). Через 10 днів після обробки фунгіцидом альто-супер проводилась

обробка ґрунту фунгіцидом дерозал. Він має як профілактичну так і лікувальну дію. Робочий розчин – 10 л води + 3 мл фунгіциду на 0,01 га. Обробка посівів даними препаратами проводилась двократно: травень та серпень місяць.

При обприскуванні сіянців дуба звичайного проти збудника борошнистої роси та грибової листової плямистості, використовувались фунгіциди альто-супер та фалькон. „Фалькон 460 ЕС”. Діюча речовина тебуконазол 167 г/л, спіроксамін - 250 г/л, триадименол – 43 г/л. Обприскування проводилось у 2-й декаді червня, через 10 днів в липні місяці проводилось обприскування сіянців дуба звичайного препаратом альто супер з повторенням у тій же послідовності в серпні - вересні місяцях (робочий розчин 10 л води + 6 мл препарату). Обліки сходів проводилось кожних 10 днів.

До групи основних газометричних кількісних методів визначення інтенсивності фотосинтезу належить метод асиміляційної колби, розроблений Л. О. Івановим і Н. Л. Косовичем.

Інтенсивність фотосинтезу визначають за такою формулою:

$$I_{ф.} = \frac{(A - B) * K 0,55 * 60}{St}$$

В цій формулі:

$I_{ф.}$ – інтенсивність фотосинтезу, мг/дм²;

A – кількість НСІ, використаної на титрування Ва(ОН)₂ в контрольній колбі;

B – кількість НСІ, використаної на титрування Ва(ОН)₂ в контрольній колбі;

K – поправка на титр НСІ;

0,55 – кількість СО₂, яка відповідає 1 мл 0,25 нормального розчину НСІ, мг;

S – площа листка або хвої, дм²;

t – тривалість досліду, хв;

60 – коефіцієнт переведення хвилин у години.

Чисту продуктивність фотосинтезу розраховують за формулою:

$$\Phi \text{ ч. прод.} = \frac{P2 - P1}{1/2S1 + S2 * D}$$

В цій формулі:

Φ ч. прод. – чиста продуктивність фотосинтезу, г/м² за добу;

P1 – маса абсолютносухої біомаси 10 рослин у перший строк визначення, г;

P2 – маса абсолютносухої біомаси 10 рослин у другий строк визначення, г;

S1 та S2 – площі листової поверхні 10 рослин, м;

D – кількість днів між першим та другим визначенням.

Результати досліджень. В процесі досліджень було відмічено інтенсивність росту оброблених сіянців. Стійкість сіянців на кінець вегетаційного сезону у варіантах з використанням фунгіцидів альто - супер, дерозал, фалькон була в 1,3 рази вищою, ніж на контрольних варіантах.

Що стосується діаметру кореневої шийки, то він також змінився на 15-20% від стандартного. У варіанті з фунгіцидами даний показник був суттєво вищим ніж в контрольних варіантах.

При проведенні досліджень по виявленню ефективності дії фунгіцидів альто - супер, дерозал, фалькон на збудники фузаріозу та перенаспорозу, брались до уваги фактори підвищення продуктивності рослин на фізіологічному рівні, а саме визначення інтенсивності та продуктивності фотосинтезу.

За результатами досліджень було встановлено, що на варіантах, де застосовувались фунгіциди дерозал, альто - супер інтенсивність фотосинтезу була вища ніж на контрольних ділянках (таблиця 1).

Таблиця 1.

Вплив фунгіцидів альто – супер, дерозал на інтенсивність фотосинтезу сосни звичайної та дуба звичайного (середнє за 2014 – 2016 роки)

№ п/п	Варіанти дослідів	Площа асиміляційної поверхні однієї рослини, дм ²	Інтенсивність фотосинтезу, мг/дм ² * годину
1.	сосна звичайна (контроль, не оброблена)	5,4	8,7
2.	сосна звичайна (варіанти, оброблені фунгіцидом дерозал)	8,2	11,5
3.	дуб звичайний (контроль, не оброблені варіанти)	9,4	12,6
4.	дуб звичайний (варіанти, оброблені фунгіцидом альто – супер)	9,3	14,4
5.	НІР ₀₅	1,10	1,09

Як видно з вищенаведених даних, в контрольних варіантах які не оброблялись фунгіцидами, інтенсивність фотосинтезу набагато нижча, ніж у варіантах, де сосна звичайна і дуб звичайний оброблялись фунгіцидами дерозал, альто - супер.

Виходячи з цих даних, можна спрогнозувати чисту продуктивність фотосинтезу рослин за добу, тобто кількість загальної сухої біомаси, яка утворюється рослиною протягом доби при фотосинтезі (таблиця 2).

Таблиця 2.

Характеристика чистої продуктивності фотосинтезу сосни звичайної та дуба звичайного (середнє за 2014 – 2016 роки)

№ п/п	Варіанти дослідів	Середня маса абсолютно сухої біомаси 10 рослин, г.	Середнє значення площі листової поверхні 10 рослин, м ² .	Чиста продуктивність фотосинтезу, г/м ² за добу
1.	сосна звичайна (контроль, не оброблена)	4,3	0,34	42,5
2.	сосна звичайна (варіанти, оброблені фунгіцидами)	9,4	0,55	128,3
3.	дуб звичайний (контроль, не оброблені варіанти)	10,4	0,52	73,5
4.	дуб звичайний (варіанти, оброблені фунгіцидами)	14,2	0,64	142,5
5.	НІР ₀₅	1,20	1,22	1,24

Аналізуючи отримані дані, можна зробити вичерпний висновок, що обробка рослин фунгіцидами дерозал, альто - супер та фалькон за рахунок зниження ступеня ураженості фузаріозом та перенаспорозом підвищує продуктивність фотосинтетично активної поверхні, а значить і збільшує продуктивність цих рослин.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Сіянци, оброблені фунгіцидами дерозал, альто - супер та фалькон мають максимальну стійкість до збудників кореневої гнилі, вилягання сіянців, борошнистої роси, фузаріозу сосни звичайної та дуба звичайного в умовах базового розсадника ДП „Малинське ЛГ”.

2. В результаті досліджень було встановлено, що сіянці сосни звичайної та дуба звичайного, оброблені фунгіцидами системної дії дерозал, альто - супер та фалькон, протягом всього вегетаційного періоду володіють фенологічною стабільністю.

3. Сіянци сосни звичайної і дуба звичайного, оброблені фунгіцидами дерозал, альто - супер та фалькон мають набагато вищу інтенсивність та продуктивність фотосинтезу ніж рослини на контрольних варіантах.

В подальшому є перспективи вивчення особливостей впливу фунгіцидів дерозал, альто-супер, фалькон на стійкість сіянців сосни звичайної до патогенів грибкового походження в лісогосподарських підприємствах Житомирського обласного управління лісового господарства.

Список використаних джерел:

1. Дерюжкін Р. І. Селекція і культури модрини в Центральному Лісостепу / Дерюжкін Р. І. – Петрозаводськ. Карелія, 2002р., С. 203 - 209. (Лісова генетика, селекція і насінництво).

2. Єлін Ю. Я. Дари лісів. / Ю. Я. Єлін, М. Я. Зерова - К.: Урожай, 2006. (Лісова генетика, селекція і насінництво).– 350 с.

3 Нове у віддаленій гібридизації модрини: [зб. наукових робіт ВНІЛМ по лісовму господарству ред. Кудашева Р. В.]. – М.: 2010. – 88 с.

4. Методичні вказівки по оцінці життєздатності сосни, ялини, берези в умовах Литви. [авт. тексту М. Соденін]. - Каунас, 1995.- 32 с.

5. Мілютин Л. І. Проблеми вивчення гібридних популяцій деревних рослин. / Леонід Ільч Мілютин. - Красноярськ: Видавництво АН РФ. – 310 с.

6. Нестеров В. Г. Питання сучасного лісознавства. / Нестеров Володимир Григорович - К.: Лісознавство, 2007. – 384 с.

7. Озолін Г. П. Досягнення селекції деревних порід – в захисному лісорозведенні. / Озолін Г. П. - Лісове господарство. – 56 с.

8. Підвищення продуктивності лісів Литви шляхом застосування досягнень лісової селекції: зб. наук. пр. / наук. ред. В. І. Раманаускас. - Петрозаводськ, Карелія, 2003, - 177 с.

9. Редько Г. И. Лесные питомники России. / Редько Г. И. – Вологда. 1996. - 415 с. (Лесоразведение в Российской Федерации).

10. Рябинков В. А. Грибные болезни посадочного материала хвойных пород и их диагностические признаки / Рябинков В. А. – Вологда 2007 – 22 с. (Лесохозяйственная информация).

11. Сіянци дерев та кущів: ДСТУ ISO 3317-90. – ДСТУ ISO 3317-90. – [Чинний від 1990-24-01]. - К: Держстандарт України, 1990. – 121 с. (Національні стандарти України).

12. Харченко Ю. В. Стан і динаміка лісового фонду Харківської області. / Ю. В. Харченко // Лісівництво і агролісомеліорація. - 2005.- №8. – С. 47-55.

13. Шевченко С. В. Лесная фитопатология. / Светлана Владимировна Шевченко. – К.: Вища школа. 1986. - 381 с.